

Justitiedepartementet

Remissvar om betänkandet Förstärkt skydd för den personliga integriteten - Behovet av åtgärder mot oskuldskontroller, oskuldsintyg och oskuldsingrepp samt omvändelseförsök (SOU 2023:37)

Vårdförbundet är positivt till kriminalisering av oskuldskontroller och oskuldsingrepp. I motsats till utredningen anser förbundet dock att oskuldsintyg bör förbjudas. Förbundet anser att frågan om kriminalisering av underlåtenhet att avslöja barnäktenskapsbrott och tvångsäktenskap behöver förtydligas avseende konsekvenserna för hälso- och sjukvårdspersonal. Förbundet delar inte utredningens bedömning om att omvändelseförsök av hbtq-personer inte ska kriminaliseras. Om omvändelseförsök inte kriminaliseras bör det i vart fall införas en särskild straffskärpningsgrund för sådana försök.

Vårdförbundet är ett yrkesförbund som tillvaratar medlemmarnas fackliga intressen och utvecklingen av professionerna för legitimerade barnmorskor, biomedicinska analytiker, röntgensjuksköterskor och sjuksköterskor. Förbundet har 114 000 medlemmar, varav drygt 90 000 är yrkesverksamma inom hälso- och sjukvård. Vårdförbundet arbetar för en personcentrerad, säker och nära vård samt en jämlik hälsa.

Vårdförbundets allmänna synpunkter

Medlemmar i Vårdförbundet; legitimerade barnmorskor, biomedicinska analytiker, röntgensjuksköterskor och sjuksköterskor, har ett viktigt ansvar när det handlar om att motverka alla former av hedersrelaterat våld och förtryck samt diskriminering på grund av sexuell läggning och könsidentitet. Detta utifrån yrkenas etiska koder och riktlinjer samt Vårdförbundets stadgar. En viktig del i stadgarna utgörs av FN:s allmänna deklaration om de mänskliga rättigheterna och människors lika värde och rättigheter.

Utredningen har haft ett mycket viktigt uppdrag att analysera och ta ställning till hur skyddet mot otillbörlig kontroll av flickors och kvinnors sexualitet ytterligare kan stärkas samt om underlåtenhet att avslöja barnäktenskapsbrott och äktenskapsbrott ska kriminaliseras. Utredningen har kommit med förslag som Vårdförbundet i vissa delar anser är otillräckliga och att mer kan behöva göras för att förhindra hedersrelaterat våld och förtryck. När det gäller frågan om

omvändelseförsök som också utretts, anser förbundet att utredningens förslag är otillräckliga. Förbundets synpunkter beskrivs mer detaljerat nedan.

Synpunkter på förslagen

Kap. 8 Åtgärder mot oskuldskontroller, oskuldsintyg och oskuldsingrepp

Avsnitt 8.3.2 - Vårdförbundet är positivt till kriminalisering av oskuldskontroller och oskuldsingrepp oavsett samtycke från den person åtgärden handlar om. De föreslagna åtgärderna är viktiga i arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck. Flickors och kvinnors rätt och möjlighet till självbestämmande över sina kroppar, sin sexualitet och sin sexuella hälsa kan stärkas genom kriminaliseringen. Förslagen kan också bidra till undergräva hedersnormerna och motverka vanföreställningar om att det går att kontrollera och bevisa att någon haft vaginalt samlag eller inte.

Det är likaså bra att utredningen tydliggör att oskuldskontroller, oskuldsintyg och oskuldsingrepp strider mot krav på vetenskap och beprövad erfarenhet samt att dessa företeelser inte ska förekomma i svensk hälso- och sjukvård.

8.3.3 - Vårdförbundet håller inte med utredningen om att intygande av sexuell oskuld (oskuldsintyg) inte bör kriminaliseras. Även om kriminalisering av oskuldskontroller och oskuldsingrepp i praktiken skulle kunna minska utrymmet för att intyga oskuld anser Vårdförbundet att intyganden av sexuell oskuld, som är ägnade att främja en otillbörlig kontroll av flickors och kvinnors sexualitet, ska kriminaliseras. Att dessa intyg skulle vara lagliga skickar helt fel signaler om att samhället anser att förfarandet är acceptabelt. Så som anges i betänkandet kan oskuldsintyg kunna legitimera krav på oskuld och bidra till fortlevnaden av hedersnormer och vanföreställningar om den kvinnliga anatomin.

8.9 Förbundet är positivt till att besluta om utreseförbud enligt LVU utökas till att gälla även när det finns påtaglig risk för att någon som är under 18 år förs utomlands eller lämnar Sverige i syfte att genomgå ett oskuldsingrepp eller en oskuldskontroll.

Kap. 9 Underlåtenhet att avslöja äktenskapstvång och barnnäktenskapsbrott

Det är viktigt att var och en som får kännedom om ett förestående barnnäktenskapsbrott eller äktenskapstvång agerar för att förhindra brotten. I betänkandet beskrivs de mycket allvarliga konsekvenser som sådana äktenskap kan ha och Vårdförbundet kan inte annat än instämma i de beskrivningarna. Förbundet ser dock att förslaget om att kriminalisera underlåtenhet att avslöja brotten behöver förtydligas, i vart fall gällande konsekvenserna för hälso- och sjukvårdspersonal. Denna fråga behöver utredas vidare utifrån att hälso- och sjukvårdspersonal idag har en lagstadgad skyldighet att göra en orosanmälan enligt socialtjänstlagen vid misstankar om barn som far illa. Vid åsidosättande av denna bestämmelse riskerar hälso- och sjukvårdspersonal polisanmälan och åtal

för tjänstefel. Fråga är om hälso- och sjukvårdspersonal ska göra både en polisanmälan och en orosanmälan för att undgå straffansvar?

Vårdförbundet vill framför allt lyfta risken för att barn och unga inte söker hjälp och stöd hos hälso- och sjukvården om det finns krav på polisanmälan. Det skulle kunna skada förtroendet för ex. elevhälsan om en skolsköterska skulle vara tvungen att göra en polisanmälan vid misstanke om barnäktenskapsbrott. Den skyldighet som finns idag om att göra en orosanmälan har troligen inte en lika förtroendeskadlig inverkan som en polisanmälan.

Utöver dessa synpunkter ifrågasätter Vårdförbundet det låga straffvärdet för barnäktenskapsbrott och äktenskapstvång. I brottsbalken anges att det kan bli fråga om högst fyra års fängelse. Något minimistraff anges inte. Vårdförbundet anser att dagens straffskalor inte speglar allvarligheten i barnäktenskapsbrott och äktenskapstvång. Sådana brott har, som anges i betänkandet, långtgående och långvariga följder för den som drabbas. Straffskalorna bör höjas och det bör också införas ett straffminimum för brotten.

Om underlåtenhet att avslöja äktenskapstvång och barnäktenskapsbrott *inte* kriminaliseras bör det införas en sekretessbrytande bestämmelse när det handlar om äktenskapstvång. För att hälso- och sjukvårdspersonal ska kunna bryta mot sekretessen vid begångna brott riktade mot vuxna krävs ett straffminimum på ett års fängelse. Eftersom äktenskapstvång inte har något straffminimum finns det ingen möjlighet att bryta mot sekretessen. När det däremot handlar om barnäktenskapsbrott som ju riktas mot barn finns det redan en sekretessbrytande bestämmelse i 10 kap. 21 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Kap. 10 – 14 omvändelseförsök av hbtq-personer

Vårdförbundet delar inte utredningens uppfattning om att omvändelseförsök inte ska kriminaliseras. En kriminalisering skulle sända en viktig signal om att omvändelseförsök inte är accepterat av samhället och samhället ser allvarligt på att hbtq-personer utsätts för brott på grund av sin sexuella läggning, könsidentitet eller könsuttryck. Vårdförbundet delar inte uppfattningen att redan existerande reglering är tillräckligt, utan att det krävs en kriminalisering för att motverka det oönskade beteendet. En kriminalisering skulle kunna bidra till att stärka hbtq-personers rättigheter och möjligheter att leva på lika villkor i samhället.

Om omvändelseförsök inte kriminaliseras, bör i vart fall omvändelse syfte ses som en försvärande omständighet och därmed leda till strängare straff.

Vårdförbundet vill också tillägga att det bör tydliggöras att misstanke om omvändelseförsök ska vara en anledning till en orosanmälan enligt socialtjänstlagen, eftersom det är något som kan ha väldigt allvarliga konsekvenser för de barn och unga som utsätts för sådana handlingar.

VÅRDFÖRBUNDET

Sineva Ribeiro

Förbundsordförande